

Çanakkale'deki Kadınların Aile Planlaması Yöntemlerini Tercih Nedenleri

Gülbu TANRIVERDİ^a, Arife ÖZKAN, Seyran ŞENVELİ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Sağlık Yüksekokulu, ÇANAKKALE

ÖZET

Amaç: Araştırma Çanakkale il merkezinde yaşayan 15-49 yaş grubu kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemlerini tercih nedenlerini belirlemek amacıyla yapıldı.

Gereç ve Yöntem: Araştırma Çanakkale il merkezinde Ekim 2005- Temmuz 2006 tarihleri arasında yapıldı. Tanımlayıcı olan bu araştırmanın evrenini, Çanakkale il merkezinde yaşayan 15-49 yaş grubundaki toplam 25.605 kadın oluşturdu. Örneklem seçiminde evrendeki birey sayısı biliniyor olduğu durumdaki formül kullanıldı ve örneklem 400 olarak belirlendi. Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan soru formu ile toplandı. Veriler bilgisayar ortamında yüzdelik dağılımlar yapılarak değerlendirildi.

Bulgular: Kadınların %86.3'ünün herhangi bir aile planlaması yöntemini kullandıkları saptandı. RİA kullananların %60.5'inin, kondom kullananların %43.4'ünün, doğum kontrol hapı kullananların %36.6'sının yöntemi güvenilir buldukları için tercih ettikleri tespit edildi. Bununla birlikte kadınların %39.4'ünün eşinin tercihi olduğu için geri çekme yöntemini kullandığı belirlendi.

Sonuç: Kadınların geri çekme yöntemini eşleri tercih ettiği için diğer yöntemleri ise güvenli buldukları için kullandıkları belirlendi. Bu sonuçlar doğrultusunda daha etkili bir aile planlaması hizmeti verilmesi için erkekleri de içine alan girişim planları yapılması önerilebilir. ©2008, Fırat Üniversitesi, Tıp Fakültesi

Anahtar kelimeler: Kadınlar, gebeliği önleyici yöntemler, tercih nedeni,

ABSTRACT

The Choice Reason of Contraceptives Methods on Women in Canakkale

Objectives This research was conducted for the purpose of determining what methods of contraceptives control are used by women between 15-49 years of age who live in Canakkale province center and the reasons these methods were preferred.

Materials and Methods This research was conducted between October 2005 and July 2006 in Canakkale province center. The research population was comprised of all 25,605 women who are between 15-49 years of age and live in Canakkale province center. The formula was used in choosing the number for the sample and the result was a sample of approximately 400 women. Research data were collected using a questionnaire prepared by the researchers. Data were evaluated in the computer frequency distribution. Research results can be generalized to all women between 15-49 years of age who live in Canakkale province center.

Results: It was determined that 86.3% of the women (n=345) use a method of birth control and 13.8% (n=55) do not use any method. IUD (Intra Uterine Device) (60.5 %), condom (43.4 %) and the pill (36.6 %) were chosen because they were considered to be reliable by the women; the reason why women used the withdrawal method (39.4%) was because it was their husband's choice.

Conclusion: The women prefer to use the modern methods because of it was confidential. But the women prefer to use the withdrawal method because it was their husband's choice. Based on these results it is recommended that men be included in planned undertakings for more effective family planning services. ©2008, Fırat University, Medical Faculty.

Key words: Women, contraceptives methods, reasons for preferences

Türkiye'de de modern aile planlaması yöntemlerini kullanma oranı her geçen yıl artmakta, gebeliği önleyici geleneksel yöntemleri kullanma oranları ise azalmaktadır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2003 sonuçlarına göre Türkiye'de 15-49 yaş grubu kadınların % 42.5'i modern, %28.5'i geleneksel yöntem olmak üzere toplam %71.0'i herhangi bir gebeliği önleyici yöntem kullanmaktadır. TNSA (2003) sonuçlarına göre modern yöntemler arasında en yaygın olanların %20.2 kullanım oranıyla RİA ve %10.8 kullanım oranıyla kondom olduğu en yaygın geleneksel yöntemin ise %26.4 kullanım oranıyla geri çekme olduğu belirlenmiştir (1). Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü İstatistik Şubesinden alınan 2003 yılına ait 15-49 yaş grubu aile planlaması yöntemlerini

kullanma oranları RİA için %30.53, kondom için %20.32, oral kontraseptif için %5.97, tüpligasyon %4.71, vazektomi %0.11, deri altı implantı %0.04 ve etkisiz yöntemler için %37.52 olarak belirlenmiştir.

Kadınların aile planlaması yöntemlerini tercih ederken çeşitli faktörlerden etkilendikleri saptanmıştır. Yapılan bir çalışmada kadınların aile planlaması yöntemini tercih etme nedenleri arasında ilk sırada güvenilir olması (%25.7) yer almıştır. Bunun yanı sıra yöntemin yan etkisinin az olması (%11.8), ucuz olması (%6.4), kolay ulaşılabilir olması (%5.7) ve eşinin istiyor olması (%5.3) tercih nedenleri arasında yer almıştır (2). Yapılan bir diğer çalışmada ise kadınların % 22.8'inin eşi istemediği için herhangi bir aile planlaması

^a Yazışma Adresi: Gülbu Tanrıverdi, ¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Sağlık Yüksekokulu, Çanakkale, Türkiye

*1st Conferences of the journal public public health. Journal of the Royal Institute of public health.9-11 My 2007. Lisbon, Portugal. <http://www.publichealth.elsevier.com/poster.htm>

Tel: +90 286 2172981

e-mail: gulbu@comu.edu.tr

yöntemi kullanmadığı belirlenmiştir (3). Van'da yapılan çalışmada kentte yaşayan kadınların %57.9'u ve köyde yaşayan kadınların %55.2'si aile büyükleri izin vermediği için aile planlaması yöntemi kullanmadıklarını ifade etmiştir. Yanı sıra aynı çalışmada kentte yaşayan kadınların %21'i köyde yaşayanların %30'u günah olduğu için aile planlaması yöntemi kullanmadıkları belirlenmiştir (4).

Kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemini neden tercih ettiklerinin belirlenmesinin, hizmetin planlanmasında sağlık çalışanlarına ışık tutması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Etkili yöntemi tercih etme nedenlerinin yaygınlaştırılması, etkin olmayan yöntemlerin tercih edilme nedenlerinin önüne geçilmesi için bu tanılamının yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Toplumla ilk ve en yakın ilişkiyi kuran meslek grubu olarak tanımlanan halk sağlığı hemşireleri ve ebelerin hizmet verdikleri bireylere bu hizmeti etkili bir biçimde götürmelerinde bu çalışmanın sonuçlarının yararlı olacağı düşünülmektedir. Araştırma Çanakkale il merkezinde yaşayan 15-49 yaş grubu kadınların aile planlaması yöntemlerini tercih etme nedenlerini saptamak amacıyla yapıldı.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma Çanakkale il merkezinde, Ekim 2005- Mayıs 2006 tarihleri arasında ve tanımlayıcı tipte yapıldı. Çalışmanın evrenini Çanakkale il merkezinde hizmet veren beş sağlık ocağına kayıtlı 15-49 yaş aralığındaki 25.605 kadın oluşturdu. Evrenden örneklem seçiminde, evrenin biliniyor olduğu durumlarda kullanılan sıklık formülü ($n=N \cdot t^2 \cdot pq / y^2 \cdot (N-1) + t^2 \cdot pq$) kullanıldı ve örneklem 400 olarak belirlendi. Bu 400 kadın olasılıksız örneklem yöntemiyle toplam nüfus içerisinde sağlık ocaklarının nüfus oranları doğrultusunda belirlendi. Sağlık ocaklarına her hangi bir nedenle gelenler ile (çocuklarına aşı yaptırmak, muayene olmak vb) ev ortamında ulaşılan kadınlar arasından belirlendi. Bu kadınların yaklaşık %50'sine ev ortamında ulaşıldı. Ulaşılan kadınların tamamı çalışmaya katılmaya gönüllü oldular. Araştırmaya cinsel yaşamı aktif olan ve gebe olmayan kadınlar dahil edildi.

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan soru formu ile toplandı. Soru formu kadınların tanıtıcı özelliklerini belirlemeye yönelik 9 kapalı uçlu soru ve aile planlaması yöntemlerini niçin tercih ettiklerini belirlemeye yönelik 4 açık uçlu sorudan oluştu. Soru formunda 9 kapalı 4 açık uçlu Soru formu uygulanmadan önce sahadan rastgele seçilen 15 kadına ön uygulama yapılarak soru formunun anlaşılabilirliği kontrol edildi ve gerekli düzeltmeler yapıldı. Ön uygulama yapılan 15 kadın araştırma kapsamı dışında bırakıldı. Soru formları okur-yazar olanların kendileri tarafından olmayanlara ise araştırmacılar tarafından okunarak dolduruldu. Her soru formu için yaklaşık 10 dakikalık süre verildi. Araştırmaya başlamadan önce ilgili kurumlardan izin alındı. Anketler uygulanmadan önce kadınlara çalışmanın amacı anlatılarak gönüllü olanlar ile çalışma yapıldı. Araştırmanın sonuçları Çanakkale il merkezinde yaşayan 15-49 yaş grubu aktif cinsel yaşama sahip olan kadınlara genellenebilir. Araştırmanın verileri bilgisayar ortamında verilerin yüzdelerle dağılımları yapılarak değerlendirildi.

BULGULAR

Araştırmaya katılan kadınların %95.3'ü evli, % 40.0'i ilkökul mezunu, %66.5'i ev hanımı, % 86.5'i ise çocuk sahibi ve %89.8'i çekirdek ailede yaşamaktadır. Kadınların %89.0'u

sağlık güvencesine sahip ve %56.0'sı maddi durumunu iyi olarak algılamaktadır (Tablo 1).

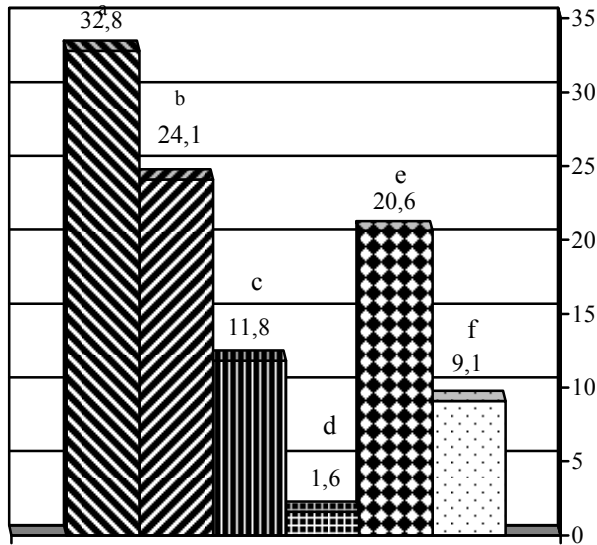
Tablo 1. Kadınların Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Özellikler (n=400)	n	%
Medeni durum		
Evli	381	95.3
Bekâr	19	4.7
Eğitim durumu		
Okur-yazar değil	5	1.2
İlkokul mezunu	160	40.0
Ortaokul mezunu	48	12.0
Lise mezunu	121	30.3
Üniversite mezunu	66	16.5
Meslek		
Ev hanımı	266	66.5
Memur	63	15.8
İşçi	24	6.0
Esnaf	26	6.5
Diğer (çiftçi, öğrenci, partime çalışan)	21	5.2
Sağlık güvencesinin olma durumu		
Var	356	89.0
Yok	44	11.0
Sağlık güvencesinin türü		
Emekli sandığı	105	26.3
SSK	166	41.5
Bağ kur	70	17.5
Yeşil kart	15	3.7
Aile tipi		
Çekirdek aile	359	89.8
Geniş aile	41	10.2
Çocuğunun olma durumu		
Evet	345	86.5
Hayır	54	13.5
Sosyo-ekonomik düzeyi algılama biçimi		
Çok iyi	11	2.8
İyi	82	20.5
Orta	224	56.0
Kötü	65	16.2
Çok kötü	18	14.5

Kadınların %86.3'ünün herhangi bir aile planlaması yöntemini kullandıkları saptandı. Kadınların %32.8'i RİA, %24.1'i kondom, %20.6'sı geri çekme, %11.8'i hap ve %10.7'si diğer yöntemleri (takvim, deri altı implantları, vajinal duş, spermisid) kullandıkları belirlendi (Tablo 2, Şekil 1).

Tablo 2. Kadınların Aile Planlaması Yöntem Kullanmalarına Göre Dağılımları

Yöntemler (n=400)	n	%
Herhangi bir yöntem		
Kullanan	345	86.3
Kullanmayan	55	13.7
Herhangi bir modern yöntem (n=243)		
RİA	113	32.8
Kondom	83	24.1
Hap	41	11.8
İmplant	5	1.6
Herhangi bir geleneksel yöntem (n=101)		
Geri çekme	71	20.6
Diğer geleneksel yöntemler (takvim, vajinal duş vd.)	30	9.1

Şekil 1. Kadınların Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemlerinin Dağılımı

^a RIA ^b Kondom ^c Hap ^d Implant ^e Geri çekme
^f Diğer geleneksel yöntemler (takvim, vajinal duş vd.)

Kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemlerini tercih etme nedenleri tablo 1'de gösterildi. RIA kullanan kadınların %60,6'sı bu yöntemi güvenilir, risksiz buldukları için, %29,8'i kullanımının kolay olduğu için ve %9,6'sı ise hiçbir problem yaşamadığı için bu yöntemi tercih ettikleri belirlendi (Tablo 3).

Tablo 3. Kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemlerini tercih etme nedenlerinin dağılımı

Özellikler	n	%
RIA'nın tercih edilme nedenleri (n=114)		
Güvenilir, riski yok	69	60.6
Kullanımının rahat olması	34	29.8
Hiçbir problem yaşamaması	11	9.6
Kondomun tercih edilme nedenleri (n=83)		
Güvenilir	36	43.4
Kullanımının rahat olması	25	30.1
Kullanabilecek başka uygun bir yöntemin olmaması	14	16.9
Eşin tercihi olması	8	9.6
Hapın tercih edilme nedenleri (n=41)		
Güvenilir	15	36.6
Kullanımının rahat olması	14	34.1
Doktor istemiyle	10	24.4
Eşinin tercihi	2	4.9
Geri çekmenin tercih edilme nedenleri (n=71)		
Eşin tercihi	28	39.4
Güvenilir	27	38.0
Başka yöntem bilmemesi	8	11.4
Yeni doğum/düşük yaptığı için	4	5.6
Ekonomik olması	4	5.6

Aile planlaması yöntemi olarak eşi kondom kullanan kadınların %43,4'ü bu yöntemi güvenilir bulduğu için, %30,1'i kullanımı rahat olduğu için, %16,9'u daha uygun bir yöntem olmadığı için ve %9,6'sı ise eşi tercih ettiği için kondom kullanmaya devam ettikleri belirtti. Hap kullanan

kadınların %36,6'sı güvenilir olduğu için, %34,1'i kullanımı rahat olduğu için, %24,4'ü doktor istemi ve %4,9'u eşi isteği için bu yöntemi kullanmaya devam ettiğini belirtti (Tablo 3).

Kadınların %39,4'ü geri çekme yöntemini eşlerinin tercihi olduğunu için, %38,0'i güvenilir buldukları için, %11,3'ü başka bir yöntemi bilmediği için, %5,6'sı ekonomik olduğu için ve %5,6'sı ise yeni düşük/doğum yaptığı için kullandıklarını ifade ettiler (Tablo 3).

TARTIŞMA

Bu çalışmanın sonuçlarına göre kadınların %32,8'i RIA, %24,1'i kondom, %20,6'sı geri çekme, %11,8'i hap ve %10,7'si diğer yöntemler (takvim, deri altı implantları, vajinal duş, spermid) olmak üzere toplamda %86,3'ü herhangi bir aile planlaması yöntemini kullanmaktadır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2003 sonuçlarına göre Türkiye'de 15-49 yaş grubu kadınların %71'i aile planlaması yöntemlerinde herhangi birini kullanmaktadır (1).

Bizim çalışma sonucumuzda kadınların aile planlaması kullanma oranları TNSA sonuçlarına göre daha yüksektir. Bununla birlikte çalışmamızda yöntem kullananların yaklaşık 1/5'inin geri çekme yöntemi gibi etkisi sınırlı yöntemleri kullanması istenmedik bir sonuçtur. Konu ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçları da çalışmamızla benzer doğrultudadır (5-8). Hatta sağlık çalışanlarında yapılan iki farklı çalışma sonuçları da bu çalışmanın sonuçlarıyla benzer bulunmuştur (9,10).

Bu çalışma bulgularına göre RIA kullanan kadınların %60,6'sının, kondom kullanan kadınların %43,4'ünün ve hap kullanan kadınların %36,6'sının güvenilir olduğu için bu yöntemleri kullandıkları belirlendi. Bununla birlikte eşi geri çekme yöntemini kullanan kadınların %39,4'ü bu yöntemi eşinin tercihi olduğunu için kullandıklarını ifade ettiler. Yapılan bir çalışmada kadınların aile planlaması yöntemini tercih etme nedenleri arasında ilk sırada güvenilir olması (%25,7) yer almıştır. Bunun yanı sıra yöntemin yan etkisinin az olması (%11,8), ucuz olması (%6,4), kolay ulaşılabilir olması (%5,7) ve eşinin istiyor olması (%5,3) tercih nedenleri arasındadır (2). Van'da yapılan çalışmada yöntem kullanan kadınların kentte %57,9'u ve köyde %55,2'si aile büyükleri izin vermediği için kullanmadıklarını ifade etmiştir. Yanı sıra aynı çalışmada kentte yaşayan kadınların %21,0'i köyde yaşayanların %30,0'u günah olduğu için aile planlaması yöntemi kullanmadıkları belirlenmiştir (4).

Konuyla ilgili yapılan bir diğer çalışmada da bizim sonucumuzla benzer olarak %22,8'i eşi istemediği için aile planlaması yöntemlerini kullanmak istemedikleri belirlenmiştir (3). Nijerya'da yapılan bir çalışmada kadınların yaygın olarak kullandıkları yöntemi güvenilir (%28,7) olduğu için tercih ettiği belirlenmiştir. Suni yöntemlerden hoşlanmama, kullanımın kolay olması, eşin kararı, komplikasyonlardan korkma, vücutta yabancı bir cisimden hoşlanmama gibi nedenlerde kullanılan yöntemin tercih nedenleri arasında yer almıştır (11). Bizim ve konuyla ilgili olarak yapılan yurt içi ve yurt dışı çalışmaların sonuçları aile planlaması yöntemi tercihinde eşin kararının etkisini ortaya koymakta ve bu doğrultuda sağlık çalışanlarının duyarlı olması gerekmektedir. Bu çalışmada bir diğer dikkate alınması gereken sonuç Türkiye'nin en batısında bir il merkezinde yaşayan ve herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanmayan kadınların %18,2'nin herhangi bir aile planlaması yöntemi bilmediği için yöntem kullanmamaları dikkat çekici bir bulgu olarak düşünül-

mektedir. Bu sonuç verilen aile planlaması hizmetlerinin tekrar gözden geçirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Akın ve arkadaşları (2006) çalışmalarında erkeklerin aile planlaması hizmetlerine katılımının yeterli olmadığını saptamıştır (12). Bir diğer çalışmada ise evli erkeklerin %21.5'inin herhangi bir aile planlama yöntemini bilmediği saptanmıştır (13).

Kadınların kullandıkları aile planlaması yöntemini tercih etme nedenlerinin başında güvenilir olması gelmektedir. Ancak geri çekme yöntemini tercih etme nedeni olarak erkeğin isteğinin gösterilmesi ilgi çekicidir. Geri çekme yöntemi erkek merkezli bir yöntem olduğundan aile planlaması eğitimlerine erkeklerinde katılmalarının sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle aile planlaması yöntem seçimine eşlerin birlikte karar

vermesine yardımcı olacak bir yaklaşımla hizmetlerin gözden geçirilmesini düşünmekteyiz.

Sonuç olarak yarıya yakını lise ve üniversite mezunu olan çalışma grubundaki kadınların 1/5'i hala geri çekme yöntemini kullanmakta, 1/3' i eşi izin vermediği için herhangi bir aile planlaması yöntemi kullanmamaktadır. Ria, hap ve eşi kondom kullanan kadınlar bu yöntemleri yaygın olarak güvenilir buldukları için, geri çekme yöntemini kullanan kadınlar ise bu yöntemi eşi istediği için kullandığı saptandı. Bu sonuçlar doğrultusunda aile planlaması yöntemlerinin bütün kadınlara anlatılması, erkeklerin dahil edileceği eğitim programlarının hazırlanması, özellikle geri çekme yöntemini kullanan eşlere eğitim verilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2004. Ankara, Türkiye.
2. Mayda AS, Arslan T, Bozkurt HB, Dedeli İ, Özkan MÖ. Düzce ili kalıcı konutlar bölgesinde 15-49 yaş arası kadınlarda yöntem kullanma oranları ve tercih nedenleri. Koruyucu Hekimlik Bülteni 2005; 4: 265-279.
3. Karadağ N, Aslantekin F. Balıkesir Merkez 2 no'lu sağlık ocağı bölgesindeki 15-49 yaş kadınlarda aile planlaması hizmetlerinin ve yöntemlerinin kullanılışı. Hemşirelik Forumu. Ocak-Şubat 2005; 50-53.
4. Şahin HG, Şahin HA, Zeteroğlu Ş, Kulusarı A. Van ili yöresinde aile planlaması yöntemleri kullanmama nedenleri. T Klin. J Gynecol Obst. 2002; 12: 265-268.
5. Pasinlioğlu T, Bülbül F. Çiftlerin aile planlaması yöntemlerini bırakma nedenleri. Atatürk Üniv. HYO Derg. 2003; 6: 40-49.
6. Akdolun B, Demirkıran F (2005). Kadınların aile planlaması danışmanlığından memnun olma ve yöneme devam etme durumları. 3 Uluslararası-10.Ulusal hemşirelik Kongresi. 7-10 Eylül 2005, İzmir. Özet Kitabı. 2005: 59
7. Erten H, Yılmaz H, Soysal S. Isparta İli Karaağaç Sağlık Ocağına bağlı 15-49 yaş kadınların üreme sağlığı ile ilgili alışkanlıklarının sosyo-demografik özellikleri açısından değerlendirilmesi. 3 Uluslararası-10.Ulusal hemşirelik Kongresi. 7-10 Eylül 2005, İzmir. Özet Kitabı. Sayfa:134.
8. Yıldırım G, Turaçlar N, Bakır A, Özdemir L. Sivas ili Ana Çocuk Sağlığı Merkezine başvuran kadınların aile planlaması yöntem tercihleri ve etkileyen faktörler. Cumhuriyet Univ. Tıp Fak. Dergisi.2003; 25: 99-104.
9. Özkan S, Maral I, Bumin MA. Kadın sağlık personelinin kullandığı aile planlaması yöntemleri. Sağlık ve Toplum. 1998; 8: 14-17.
10. Asan Ç, Ateşçi Y, Gündüz İ, Gümüş B, Lekili M. Doğum kontrol yönteminde ürologların tercihi. Türk Üroloji dergisi 2004; 30: 103-105.
11. Adinma JI, Agbai AO, Nwosu BO. Contraceptive choices among Nigerian women attending an antenatal clinic. Adv Contracept. 1998 Jun; 14: 131-45.
12. Akın L, Özaydın N, Aslan D. Türkiye'deki evli erkeklerin aile planlaması yöntemlerini kullanmalarını etkileyen faktörler. Gülhane Tıp Dergisi. 2006; 48-63-69.
13. Şankazan Ş, Yıldırım A. Ankara Deliler köyündeki evli erkeklerin aile planlaması ile ilgili bilgi, tutum ve davranışları. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 55: 41-50.

Kabul Tarihi:01.11.2008